

Sv. Barbara v Haložah.

(Odlomek iz krajne zgodovine.)

Od Borla, starega grada na strmi pečini tik deroče Drave se med vinorodnimi hribi slavnoznanih Halož vleče proti jugu ozka dolinica, katero Bela napaja in ob deževju tudi prerada poplavi in zblati. Solnčnati travniki vrstijo se z rodovitnimi njivami, po hribih na desno in levo pa zori žlahtno Haloško vino. Proti Cirkulanam se dolina precej razširi, a nekoliko dalje jej zastavi Gruškovec pot ter jo razcepi v dve panogi. Ena se vije na levo ter se poizgubi med Gruškovcem in Brezovcem, druga pa krene na desno proti Paradižu in v Medribnik, kjer se, razcepljena v več manjših dolinic, združi z različnimi hribi.

V slednji zagledaš na desno, — na najdaljši panogi, ki od Huma prihaja in se v Cirkulanah v dolino zniža, na vzdignjeni ravnini lepa cerkev z visokim zvonikom. Posvečena v čast sv. Barbari, devici in mučenici, je cerkev ta, kot župnijska cerkev, središče, rekel bi duhovsko srce obširne župnije sv. Barbare na Beli ali v Haložah. Nekoliko nižje v znožju hriba sameva njena mati, cerkva sv. Katarine. Da si le majhna in neznatna kapelica je vendar ena izmed najstarejših in menda tudi prvih župnijskih cerkv v spodnjih Haložah. Početek svoj ima najbrž že v štirinajstem veku. le okrogli svod je bil namesto poprejšnjega lesenega stropa zidan v poznejši dobi.

V cerkvi sv. Katarine je troje altarjev:

Prvi in prednji je posvečen v čast sv. Katarini, na evangelijski strani je altar sv. Roka, njemu nasproti na epistolski strani pa altar D. Marije.

Posebnih znamenitosti cerkva nima izvzemši kamenito gotiško-obrobjeno dolbljino v žagreb. Ta je svoje dni brezdomno stala na evangelijski strani prednjega altarja v steni, kjer so sedaj vrata v žagreb in je služila v shrambo Najsvetejšega. Postavljena je bila v gotski dobi, ko so ustanovili ondi vikarijo.

Cerkva sv. Katarine, okoli katere je bilo pokopališče z zidom obdano, pa je spadala kot podružnica sv. Vida več let pod Hočko nadžupnijo in tamošnji vikarij moral je v znamenje odvisnosti Hočemu nadžupniku odrajtovati različne letne davke. V Hočkem urbarji od 12. aprila 1599 in od 31. decembra 1622 se namreč nahaja tudi sledeča opazka: „Vicarius s. Catharinae in littore Dravi Wölle prope Ankenstein tenetur Domino Archiparcho suo sacra peragenti ministrare, solvitque annuatim pro obedientia et decimis octo florenos et praeter hoedos ac capaneos etiam duo vasa vini.“

Izmed vikarjev, ki so bili pri cerkvi sv. Katarine na Beli nameščeni, znan nam je do zdaj samo eden, namreč: Peter Hegelsperger,

ki je po poročilu nekega Oglejskega zapisnika bil dne 30. maja 1475 vmeščen.... „ad capellam s. Catharinae, situatam sub parochia ecclesie s. Viti prope Petta. vacantem per obitum presbiteri N. ultimi rectoris, cum cura animarum“.

Poznej ste cerkvi sv. Katarine in Barbare, kot podružnici sv. Vida navedeni v nekem Strassburškem zapisniku od l. 1545. Dotično poročilo se glasi tako-le: „...die brieflichen Urkunden der Pfarre St. Veit vnder Pettau der Stifft sollen bey Herrn Lukasen Zagkhl sein. Hat Fillial: St. Barbara vnd St. Katharina genandt, St. Andree, St. Johannis, zum hl. Geist vnd zu l. Fr. zu Lichtenegg.“

V drugi polovici šestnajstega veka je protestantizem uničil marsikatero duhovnijo in brezdomno so pomilovanja vredne razmere, v katere je bila župnija sv. Vida po kalvinizmu udanem Jakobu Cekeljnu prišla, uplivala tudi na duhovnijo sv. Katarine, hčerkico sv. Vida. Toliko je gotovo, da v prvi polovici sedemnajstega veka ni bilo duhovnika pri sv. Katarini in vsled tega so nastopili žalostni časi za ove kraje. Mnogo otrok je umrlo brez sv. krsta in marsikateri umirajoči je zdihoval brezuspešno po dušni pomoči, kajti na daleko okoli ga ni bilo dobrega pastirja, ki bi prinesel onemogli ovčici sv. popotnico. Bila je torej za ove kraje zares velika sreča, da je slavi grad Borel dobil l. 1639 grofa Sauerja za lastnika, kajti Sauerji je v mračne Haloze prisvetila zopet luč krščanstva. Osobito ostane Jurij Friderik grof Sauer*) s plemenito svojo soprogo Marijo Barbaro, roj. grofico Trautmannsdorfsko za spodnje Haloze nepozabljiv, kajti on je župnijo sv. Barbare v Haložah zopet oživil in se toraj sme po vsej pravici imenovati njen ustanovnik.

L. 1674. je dal Borel povečati in pri tej priložnosti postaviti veličastno grajsko cerkev sv. Trojice, ki po velikosti in lepoti prekosi marsikatero župnijsko cerkev.

V vsem ima čvetero altarjev. Prednji je posvečen v čast sv. Trojici, strajski pa D. Mariji, sv. Antonu Padvanskemu in sv. Florijanu.

Ta prostorna, s slikami in kipi krasno ozaljšano cerkev bila je — ako smemo Raispovemu poročilu (Pettau, 281) verjeti, — nekaj let župnijska cerkev. V njej je namreč grajski duhovnik opravljal po nedeljah in praznikih očitno božjo službo, dokler ni bila sedanja cerkev sv. Barbare zgotovljena in pri njej župnija ustanovljena.

Prvotno kapelico sv. Barbare, katero Strassburški zapisnik od l. 1545. s cerkvico sv. Katarine omenja, postavili so bogoljubni Haložani v čast patronici umirajočih, najbrž že v drugi

*) Jurij Friderik, Janez Ludvik in Janez Andrej baron Sauer bili so dne 27. avgusta 1668 postali grofi.